

Waterspitsmuisvriendelijke maatregelen

Aangezien de waterspitsmuis ecologisch flexibel lijkt en er weinig geweten is over haar specifieke habitatvoorkeuren, is het moeilijk om beschermingsmaatregelen aan te bevelen.

Een algemene richtlijn is het beschermen van alle waterlopen en moerasgebieden tegen vervuiling en het herstel, behoud of creatie van natuurlijke, structuurrijke waterhabitats.

Specifieke beschermingsmaatregelen zijn:

- laat op de oever een dichte kruidvegetatie ontwikkelen; ook de aanwezigheid van riet en gras- of zeggenpollen in het gebied is positief
- vermijd een dichte boom- en struiklaag op de oever, die door beschaduwing de ontwikkeling van de kruidlaag tegengaat
- de aanwezigheid van watervegetatie is positief maar niet noodzakelijk
- streef naar veel zuurstof in het water, lage nitraatgehalten en een pH van 7-8 om de ongewervelde prooi-populaties te doen groeien: hoe meer prooidieren in het water, hoe beter
- beheer de oevervegetatie voorzichtig

en zorg dat er voldoende beschermende kruidvegetatie overblijft, door bijvoorbeeld afwisselend secties van 50 m te maaien en niet te maaien, of één oever van de waterloop onaangeroerd te laten; vermijd indien mogelijk verstoring van de oeverkanten bij het uitbaggeren; verwijder voorzichtig alle resulterende afval

- voer het beheer uit buiten het voortplantingsseizoen (dus best in november-maart)
- creëer meer potentieel habitat langs waterlopen door op aangrenzend land vijvers, sloten en bufferzones te voorzien
- zorg voor een netwerk van onvervuilde waterwegen om populaties te verbinden en de kolonisatie van nieuwe gebieden te bevorderen
- draineer de bodem niet te sterk, want vochtige plekken kunnen een belangrijk verbindingshabitat vormen voor waterspitsmuizen
- bind je kat een belletje om en hou ze 's nachts binnen, want vele kleine zoogdieren (waaronder ook waterspitsmuizen) worden gepakt door katten die in de natuur gaan jagen

Word lid van Natuurpunt

Natuurpunt zet zich in voor het behoud van de natuur en het landschap in Vlaanderen. Met de steun van duizenden vrijwilligers, ruim 200 afdelingen en werkgroepen en ruim 83.000 gezinnen beheren we meer dan 500 grote en kleine natuurgebieden. We willen die natuur ook dichterbij de mensen brengen: we leggen wandelpaden aan, organiseren wandelingen, fietstochten en cursussen. Daarnaast doen we aan natuurstudie en kloppen we bij politici aan met onze verlangens. Waarom? Omdat de natuur alle hulp nodig heeft. En omdat wij de natuur nodig hebben.

Word ook lid van Natuurpunt! Voor slechts 24 euro ontvang je een welkomstpakket met onze exclusieve Fiets- en wandelgids, een cd met vogelgeluiden en een abonnement op Natuur.blad. Lid worden - met het hele gezin - kan door overschrijving van 24 euro op 230-0044233-21 met vermelding 'nieuw lid via zoogdieren'. Je kan je ook aanmelden via www.natuurpunt.be, info@natuurpunt.be of telefonisch op 015-29 72 20. Bijkomend kan je ook een abonnement nemen op onze natuurstudietijdschriften Natuur.focus en Natuur.oriolus.

Kom uit je schelp! De natuur heeft je nodig. En vice versa.

De Zoogdierenwerkgroep van Natuurpunt houdt zich bezig met de inventarisatie en de bescherming van alle inheemse zoogdieren in Vlaanderen. Voor heel wat projecten werken we samen met overheden, instituten of universiteiten.

Bescherming van een bedreigde soort begint echter steeds bij het in kaart brengen van de verspreiding. Het zijn de gegevens uit het veld, geleverd door vrijwilligers, die de basis vormen voor wetenschappelijk onderzoek of voor het opstellen van soortbeschermingsplannen. Daarnaast trachten we zoveel mogelijk informatie te verzamelen rond ecologie, inventarisatiemethodes, bescherming en zelfs bestrijding van allerlei zoogdiersoorten, zowel via literatuur als door eigen onderzoek.

Om vrijwilligers hierover te informeren, worden er ook allerlei educatieve activiteiten georganiseerd, zoals infoavonden en thematische excursies. De vele inventarisaties die we uitvoeren, leiden na opslag van alle gegevens in de Zoogdierendatabank en na verwerking onder andere tot diverse publicaties.

Meer info: info@zoogdierenwerkgroep.be of www.zoogdierenwerkgroep.be

Meer uitgebreide informatie over ecologie, inventarisatiemethodes, verspreiding en beschermingsmaatregelen voor de waterspitsmuis vind je in het rapport van Natuurpunt Studie dat je kan downloaden via www.waterspitsmuis.be.

V.U.: Willy Ibens - Coxiestraat 11 - 2800 Mechelen
Tekst en layout: Goedele Verbeulen
Foto's: Patrick Floré, Pieter Van Dorsselaer, Goedele Verbeulen, Vilda (Rollin Verlinde en Yves Adams)

natuurpunt
n a t u u r v o o r i e d e r e e n

De waterspitsmuis

Een verborgen soort in waterrijke gebieden

De waterspitsmuis heeft een zeer verborgen levenswijze. Ze verkiest waterrijke biotopen met een goed ontwikkelde water- en oevervegetatie en structuurrijke oevers langs helder, onvervuild, niet te voedselrijk water. Ze kan echter soms ook vrij ver van het water (tot 3 km) worden gevonden in zeer uiteenlopende biotopen, zolang er maar

voldoende voedsel en dekking is. Ze kan dus relatief gemakkelijk nieuwe gebieden koloniseren. Haar ongewervelde prooien vangt ze niet enkel op het land maar ook vaak in het water. Hier jaagt ze daarenboven op amfibieën en visjes. Wegens haar hoge metabolisme moet ze dagelijks minstens de helft van haar

lichaamsgewicht aan voedsel zien te vinden (ook in de winter) en zowel overdag als 's nachts op zoek gaan naar eten. In de periode april-september brengt het vrouwtje 2-3 nesten van gemiddeld 5-7 jongen groot. Naarmate het jaar vordert, sterven de dieren die het jaar ervoor geboren zijn. Ze overleven zelden een tweede winter.

De waterspitsmuis is de grootste spitsmuis in Vlaanderen. Net als de andere spitsmuizen heeft ze zeer kleine, zwarte ogen en een spitse snuit en maakt ze hoge, schrille piepgeluiden. Alle spitsmuizen kunnen over het wateroppervlak zwemmen, maar de waterspitsmuis is de enige die onder water voedsel zoekt. Ze heeft allerlei aanpassingen aan deze semi-aquatische levenswijze, waardoor ze snel en behendig is onder water, goed kan duiken en zelfs over de waterbodem lopen. De kiel op de staart dient als roer en de borstelharen op de lange achterpoten helpen bij het duiken. Haar dichte, isolerende vacht is waterafstotend. Ze kan tot 24 seconden onder water blijven. Het speeksel van de waterspitsmuis bevat een giftige stof, waarmee ze ook grote prooien kan verlammen en vangen.

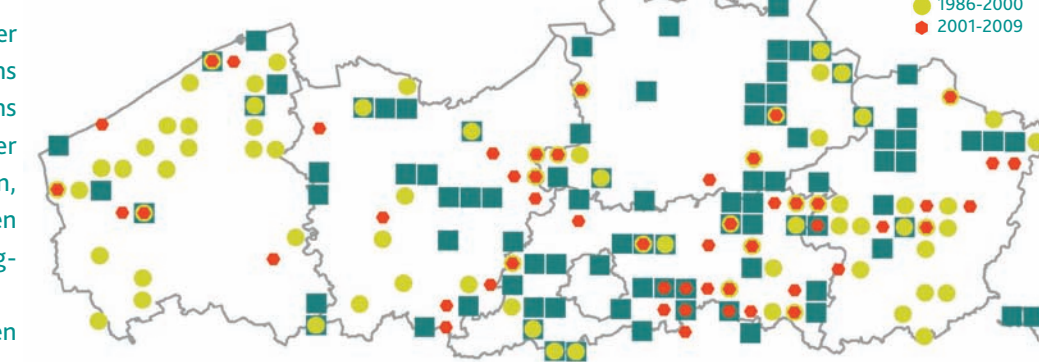

	Roodtandspitsmuizen: rode tandpunten oren verborgen in vacht, geen lange haren op staart			Wittandspitsmuizen: witte tandpunten goed zichtbare oorschelpen, lange haren op staart	
	waterspitsmuis	gewone (driekleurige) en tweekleurige bosspitsmuis	dwergpspitsmuis	huisspitsmuis	veldspitsmuis
gewicht	8-25 g	5-14 g	2,4-6,1 g	7-15 g	7-14 g
kop-romp	61-110 mm	48-85 mm	40-64 mm	60-90 mm	60-90 mm
staart	45-80 mm meestal tweekleurig, dubbele rij stijve haren (= kiel) op onderzijde	32-57 mm	33-47 mm lang in verhouding tot lichaam, vrij dik, insnoering aan basis	33-46 mm	27-43 mm
pelskleur	rug donker tot zwart en buik lichtgrijs tot wit (soms ook donker, grijsbruin, geelbruin of roodbruin of met donkere vlekken), meestal scherpe overgang tussen beide	rug donkerbruin en buik grijs, bij gewone bosspitsmuis soms lichtbruine overgang tussen rug en buik (nooit bij tweekleurige bosspitsmuis)	rug bruin en buik donkergrijs	rug donkergrijs en buik lichtgrijs, geen scherpe overgang tussen beide	rug donker en buik bleek tot wit, scherpe overgang tussen beide
overige	vaak witte vlek achter oog en oor, achterpoten met lange tenen en franje van stijve borstelharen	soms witte vlek achter oor	sterk geprononceerde en opvallende snuit met hoog voorhoofd	verspreidt penetrante muskusgeur	in Wallonië komt ook de Millers waterspitsmuis voor, die kleiner en minder aan water gebonden is dan onze waterspitsmuis

Is de achteruitgang te keren?

De waterspitsmuis wordt verspreid over gans Vlaanderen gemeld, maar nergens in grote aantallen. De meeste gegevens komen uit kerkuilbraakballen. Verder vervolledigen dood gevonden dieren, vangsten met muizenvalletjes en een aantal zichtwaarnemingen het fragmentarische verspreidingsbeeld. Op basis van de losse waarnemingen kunnen we geen vergelijking maken tussen de verschillende periodes. De braakbalgegevens laten echter wel toe te besluiten dat de waterspitsmuis sterk achteruitgegaan is vanaf de jaren '70. Dit hangt waarschijnlijk samen met habitatverlies en -versnippering, kanalisatie van waterlopen, verdroging, verzuring en vervuiling (pesticiden, meststoffen, lozingen). De recente ommekeer in het gevoerde waterbeleid leidt tot een verbetering van de waterkwaliteit en het herstel van natuurlijke rivieroever. Dit lijkt hier en daar al een positief effect te hebben op de waterspitsmuis, zoals in de zuidelijke Dijlevallei.

Verspreiding waterspitsmuis in Vlaanderen

Help de verspreiding in kaart brengen!

Als we de waterspitsmuis willen beschermen, moeten we een beter beeld krijgen van haar verspreiding en populatiestatus. Soms zie je tijdens een wandeling of beheerwerken in een flits een waterspitsmuis wegduiken. Ook laten predators deze onsmakelijke prooien vaak achter zonder ze op te eten, waardoor je ze dood kan aantreffen langs de weg of op de oever. Geef deze losse waarnemingen door via info@zoogdierenwerkgroep.be of www.waarnemingen.be. Stop dode dieren in je diepvries, zodat we ze kunnen verzamelen voor verder onderzoek.

Je kan ook actief gaan inventariseren. Hier bestaan allerlei methodes voor: sporen zoeken, dieren levend vangen, lokbuizen uitleggen om keutels in te zamelen, schuilplaatsen van golfplaat maken en controleren, haren verzamelen via haarvallen en braakballen pluizen. Vooral deze laatste methode lijkt iets op te leveren.

